

Studijski program:

GRAĐEVINARSTVO

Modul:

Zajedničke osnove

Godina/Semestar:

2. godina / 4. semestar

Naziv predmeta (šifra):

MEHANIKA TLA (B3O2MT)

Asistent:

Milena Raković

Naslov vežbi:

KVANTITATIVNI POKAZATELJI TLA

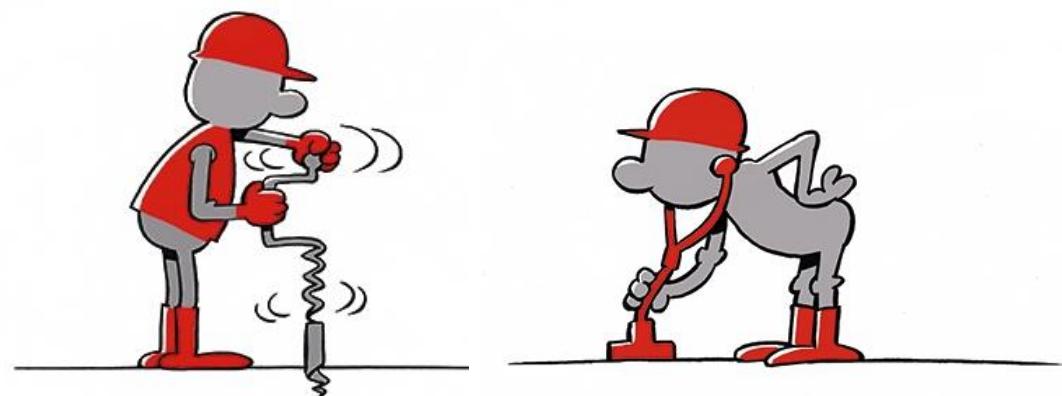
ZBIJENOST TLA

Datum:

4-8.3.2024.

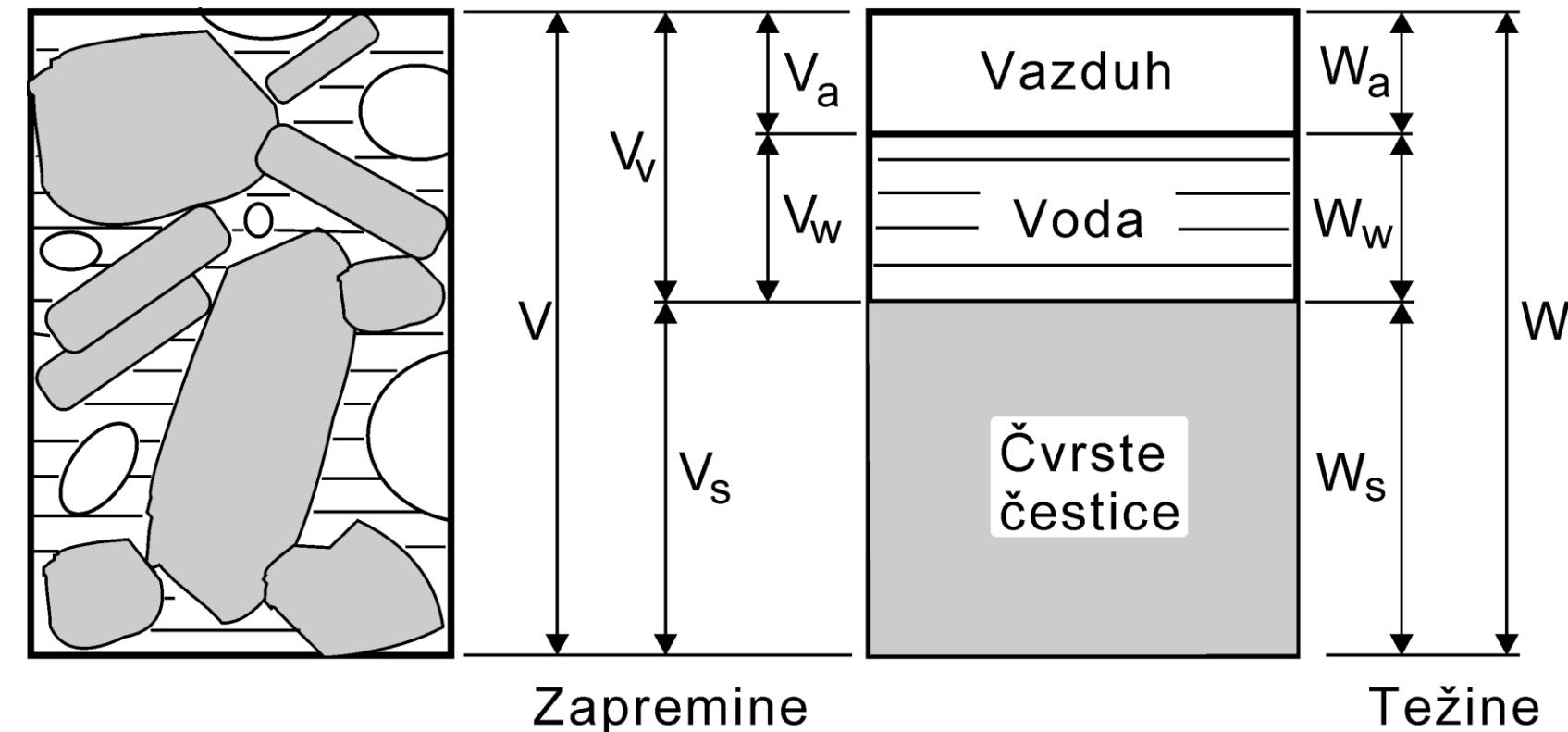
Beograd, 2024.

KVANTITATIVNI POKAZATELJI TLA ZBIJENOST TLA

KVANTITATIVNI POKAZATELJI TLA

- Sa građevinske tačke gledišta, tlo je prirodna mešavina mineralnih zrna, koja se mogu razdvojiti mehaničkim postupkom.
- Tlo je, najčešće, necementirani skup granularnog (zrnastog) materijala mineralnog i organskog porekla.
- **Tlo se sastoji od tri faze:**
  - čvrsta zrna
  - voda
  - vazduh
- **Suvo stanje** – sve pore ispunjene vazduhom
- **Zasićeno stanje** – sve pore ispunjene vodom

VRSTE TLA

➤ KRUPNOZRNA TLA:

- Blokovi
- Obluci (drobina)
- Šljunak
- Pesak

Nevezana, nekoherentna

➤ SITNOZRNA TLA:

- Prašina
- Glina

Vezana, koherentna

➤ ORGANSKA TLA

KVANTITATIVNI POKAZATELJI TLA

- Relativno učešće navedenih faza u masi tla opisuje se odgovarajućim pokazateljima.

1. Specifična težina (relativna gustina) G_s

→ LABORATORIJSKI SE ODREĐUJE

2. Zapreminska težina čvrstih čestica γ_s [kN/m^3]

3. Zapreminska težina tla γ [kN/m^3]

→ LABORATORIJSKI SE ODREĐUJE

4. Zapreminska težina tla u suvom stanju γ_d [kN/m^3]

5. Zapreminska težina tla u zasićenom stanju γ_z [kN/m^3]

6. Zapreminska težina tla u potopljenom stanju γ' [kN/m^3]

7. Vlažnost W [%]

→ LABORATORIJSKI SE ODREĐUJE

8. Vlažnost u zasićenom stanju W_z [%]

9. Poroznost (relativna poroznost) n

10. Koeficijent poroznosti e

11. Stepen zasićenja S_r [%]

ODREĐIVANJE SPECIFIČNE TEŽINE TLA

- Specifična težina (relativna gustina) je odnos jedinične težine čvrstih čestica i jedinične težine vode.

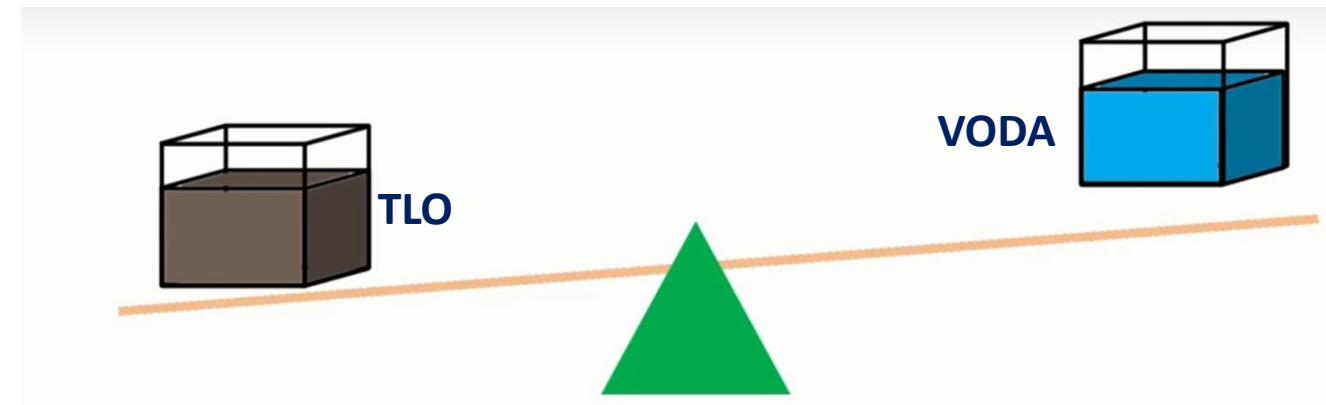
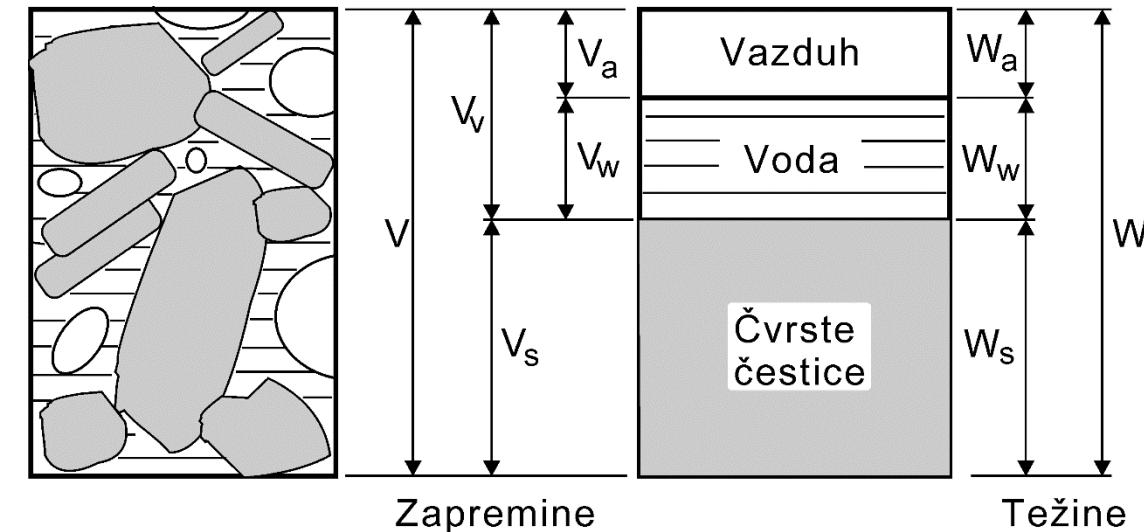
$$G_s = \frac{W_s / V_s}{\gamma_w} = \frac{\gamma_s}{\gamma_w}$$

Za pirodna tla (najčešće): $G_s=2.6-2.8$

Za organska tla: $G_s < 2$

Voda: $G_s \approx 1$

- Određuje se metodom PIKNOMETRA (postupak će biti objašnjen na laboratorijskim vežbama)

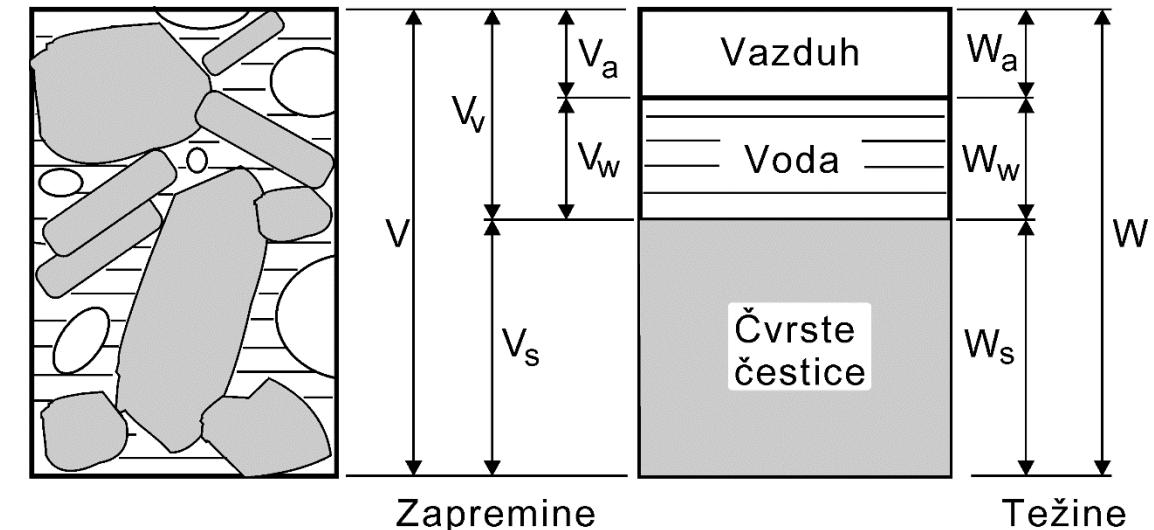

U ISTOJ
ZAPREMINI

ODREĐIVANJE ZAPREMINSKOJE TEŽINE TLA

- Zapreminska težina tla je odnos ukupne težine uzorka W i njegove zapremine V :

$$\gamma = \frac{W}{V} = \frac{W_s + W_w}{V_s + V_w + V_a} \quad [kN / m^3]$$

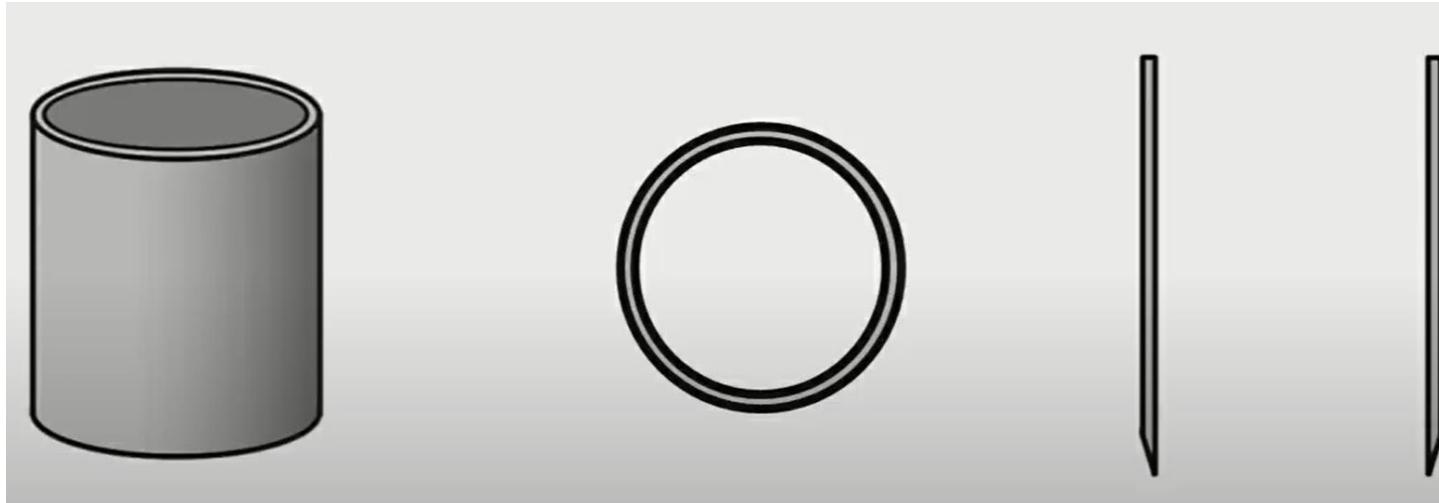

- Metode za određivanje zapreminske težine:

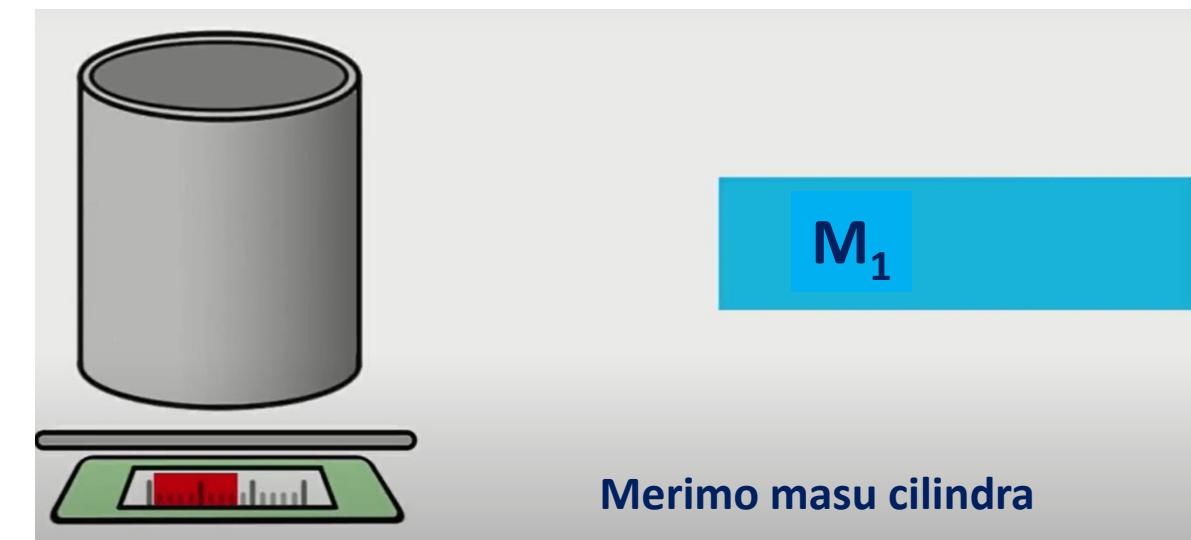
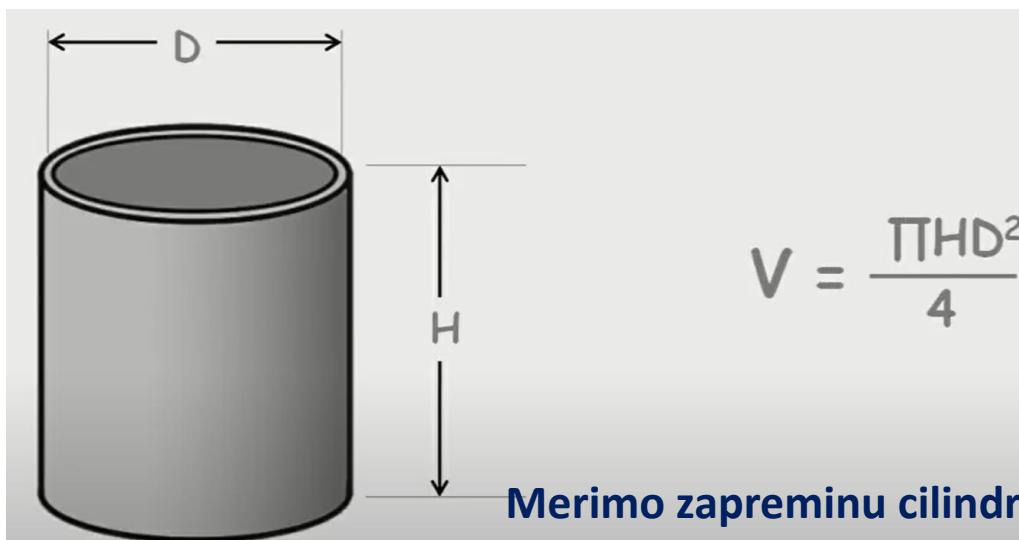
- **Metoda linearog merenja** – cilindrični ili prizmatični uzorak (Sitnozrno tlo)
- **Metoda sa potapanjem u vodu** (Sitnozrno tlo)
- **Metoda sa gumenom membranom** (Krupnozrno tlo)
- **Metoda sa kalibriranim peskom** (Krupnozrno tlo)

ODREĐIVANJE ZAPREMINSKЕ TEŽINE TLA

Metoda cilindra poznate zapremine

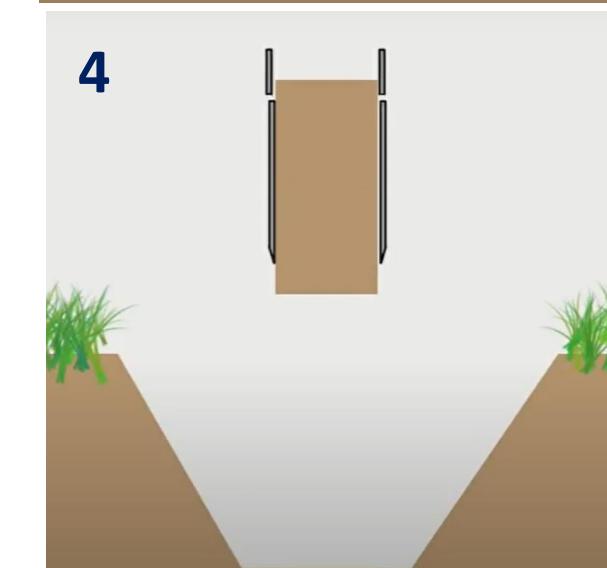
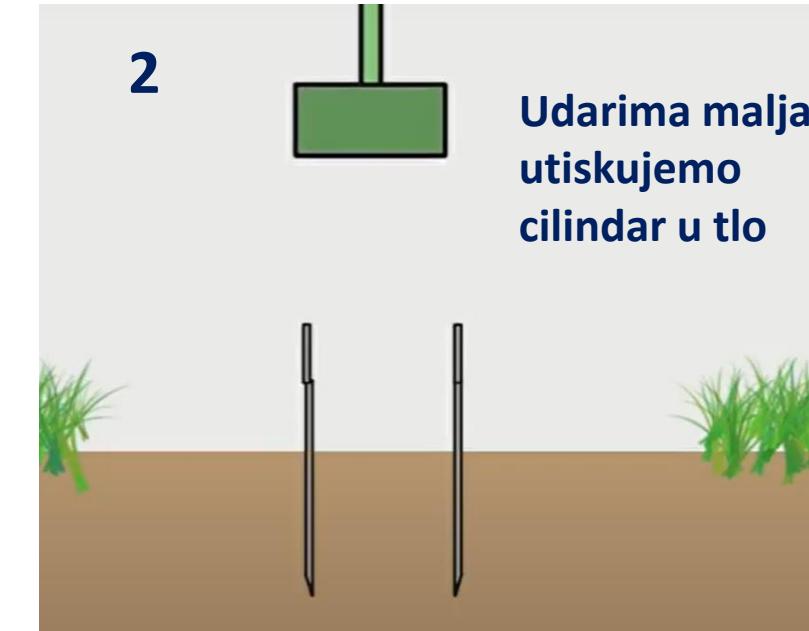
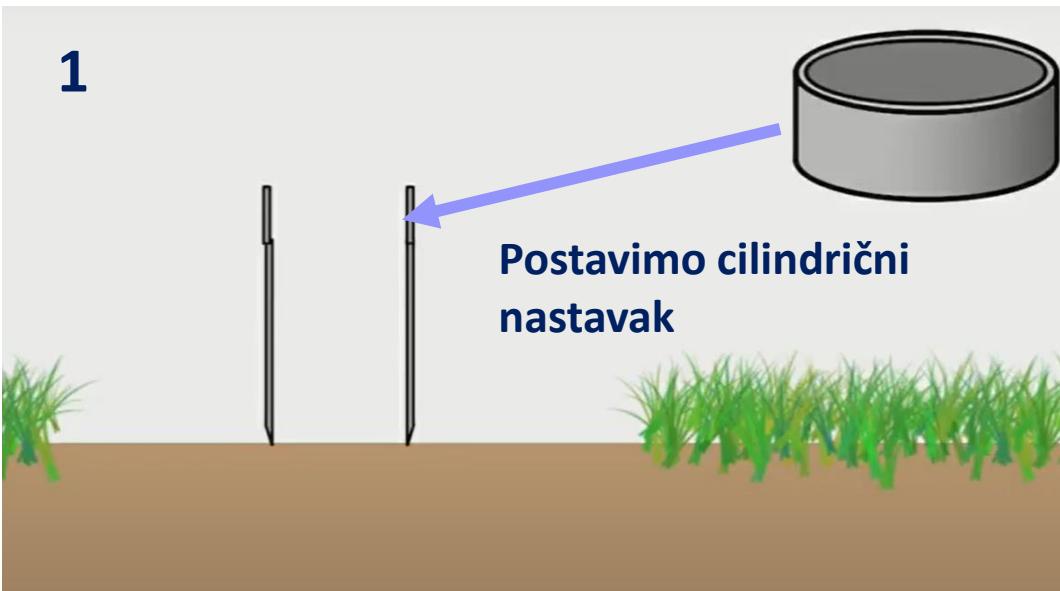
a) Izmerimo zapreminu V i masu cilindra M₁

ODREĐIVANJE ZAPREMINSKЕ TEŽINE TLA

Metoda cilindra poznate zapremine

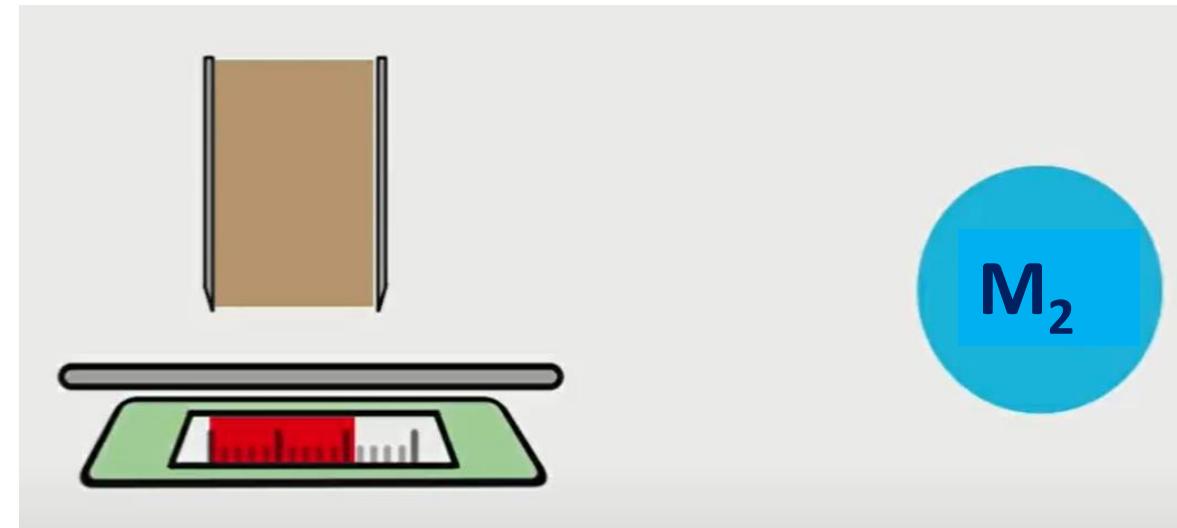
b) Utiskujemo cilindar u tlo

ODREĐIVANJE ZAPREMINSKЕ TEŽINE TLA

Metoda cilindra poznate zapremine

c) Merimo masu cilindra i tla M_2

d) Računamo zapreminsку težinu tla:

$$\gamma = \frac{M}{V} \cdot 9.807 = \frac{M_2 - M_1}{V} \cdot 9.807 \quad [\text{kN} / \text{m}^3]$$

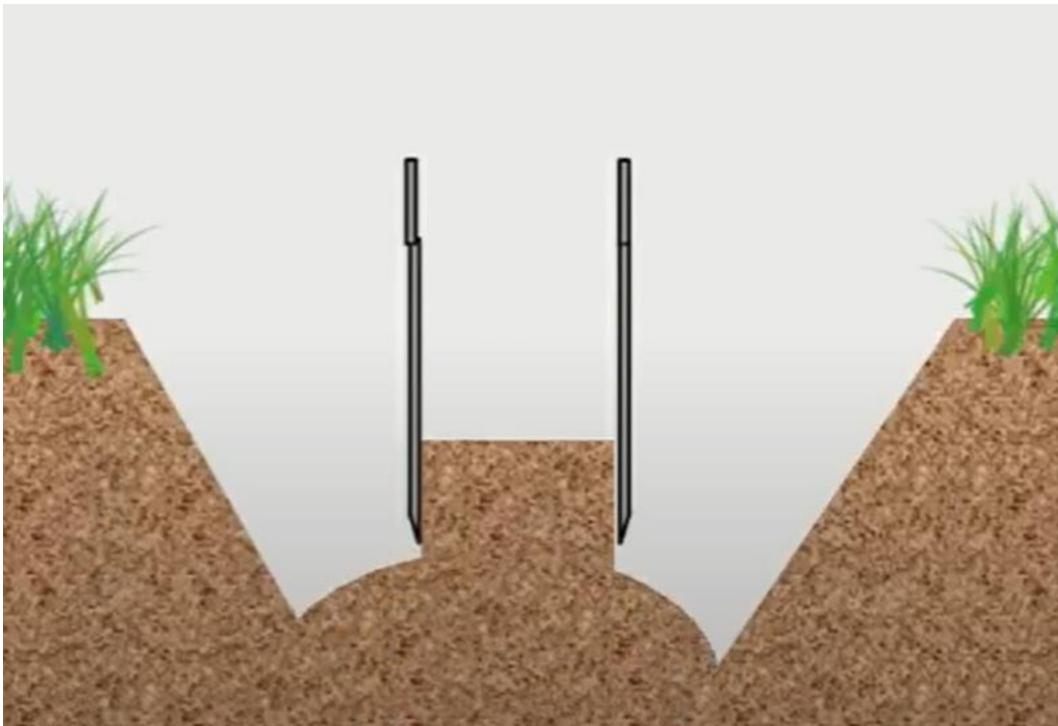
- Treba imati u vidu da se kod laboratorijskih merenja masa meri u gramima i zapremina u cm^3 , a sve zapreminske težine izražavaju u jedinicama sile po jedinici zapremine u kN/m^3 .
- Za laku konverziju rezultata $1 \text{ g/cm}^3 = 9.807 \text{ kN/m}^3$

ODREĐIVANJE ZAPREMINSKЕ TEŽINE TLA

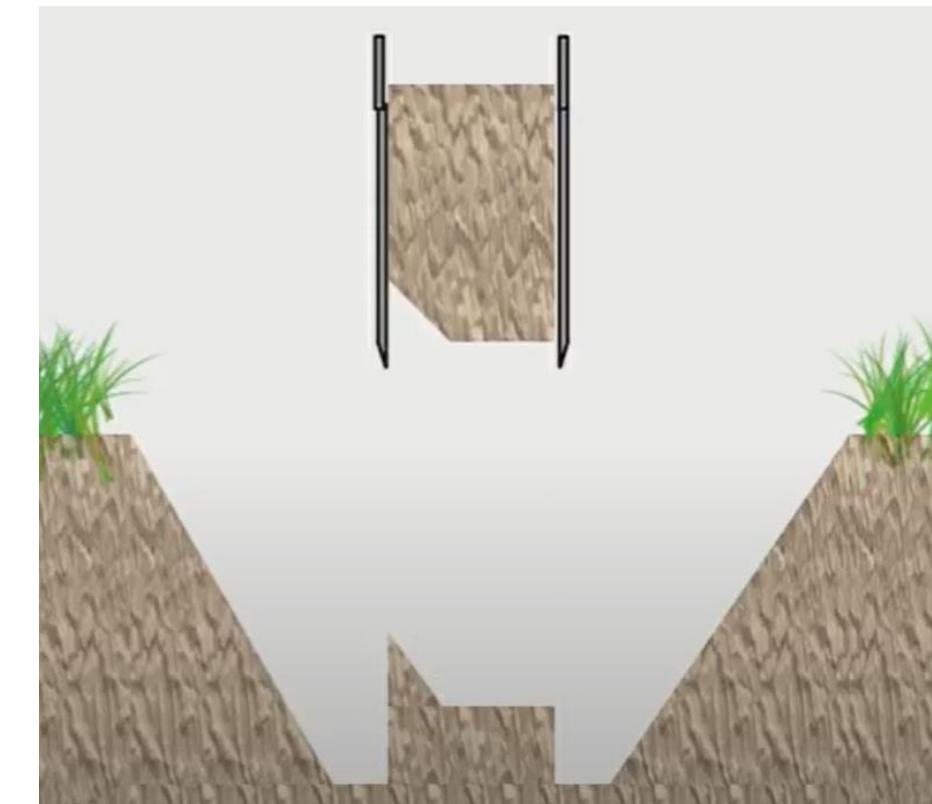
Metoda cilindra poznate zapremine

- Metoda se ne može primeniti na krupnozrno tlo, a u veoma tvrdom tlu može doći do oštećenja uzorka

Krupnozrno tlo

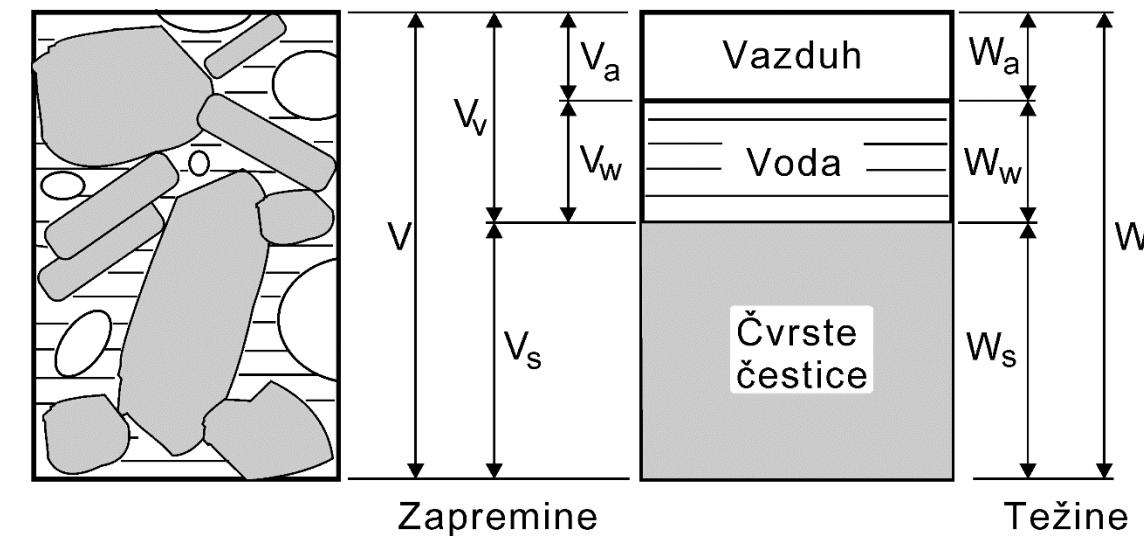
Tvrdo prekonsolidovano tlo

ODREĐIVANJE VLAŽNOSTI TLA

- **Vlažnost** je odnos težine vode i težine čvrstih čestica u uzorku.

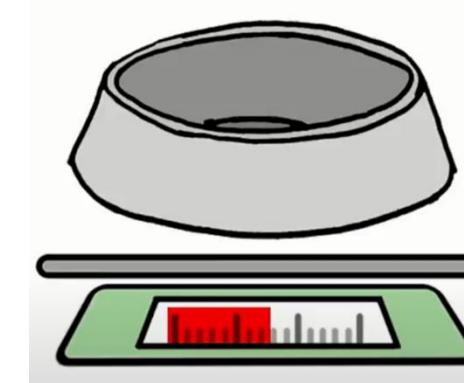
$$w = \frac{W_w}{W_s} = \frac{M_w}{M_s} \quad (\cdot 100) \text{ [%]}$$

- Određivanje:
  - laboratorijskim postupkom
  - brze terenske metode (metoda sa vagom, indirektna metoda sa karbidom SPEEDY)

ODREĐIVANJE VLAŽNOSTI TLA

a) Izmerimo masu posude (tare) M_1

M_1

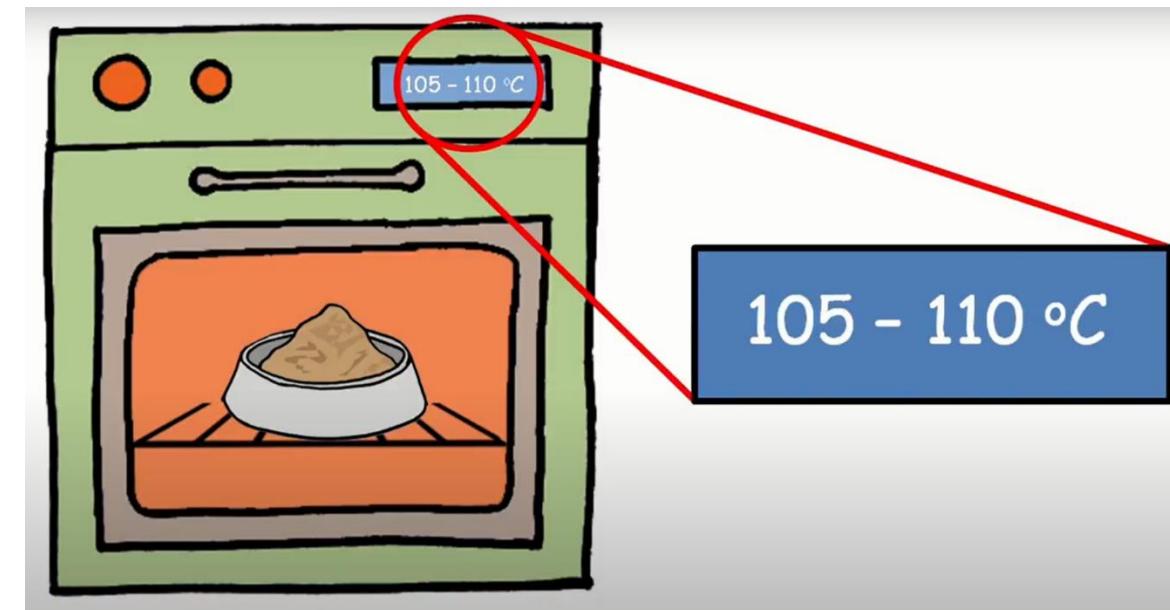
b) Uzorak vlažnog tla stavljamo u posudu
i merimo masu uzorka sa posudom M_2

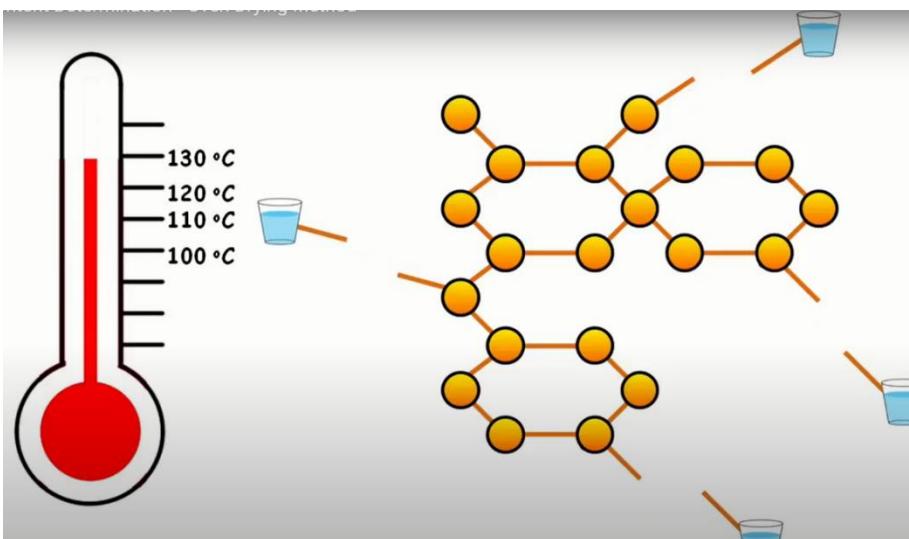
M_2

ODREĐIVANJE VLAŽNOSTI TLA

c) Uzorak se sa posudom stavlja u sušnicu i suši (obično) na temperaturi $105-110\text{ }^{\circ}\text{C}$ do konstantne mase

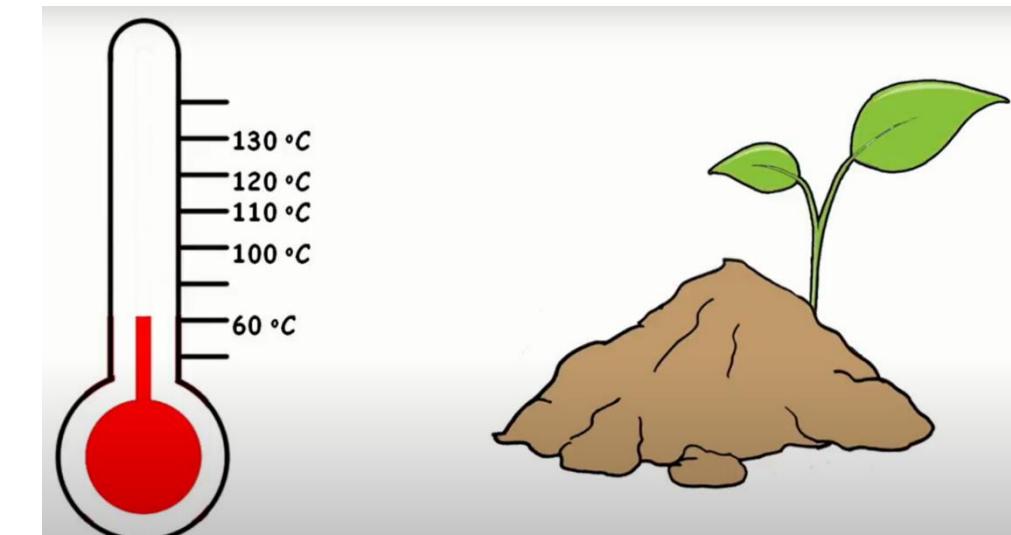

Ako bi se uzorak sušio na višoj temperaturi, došlo bi do oslabadanja fizički i hemijski vezane vode

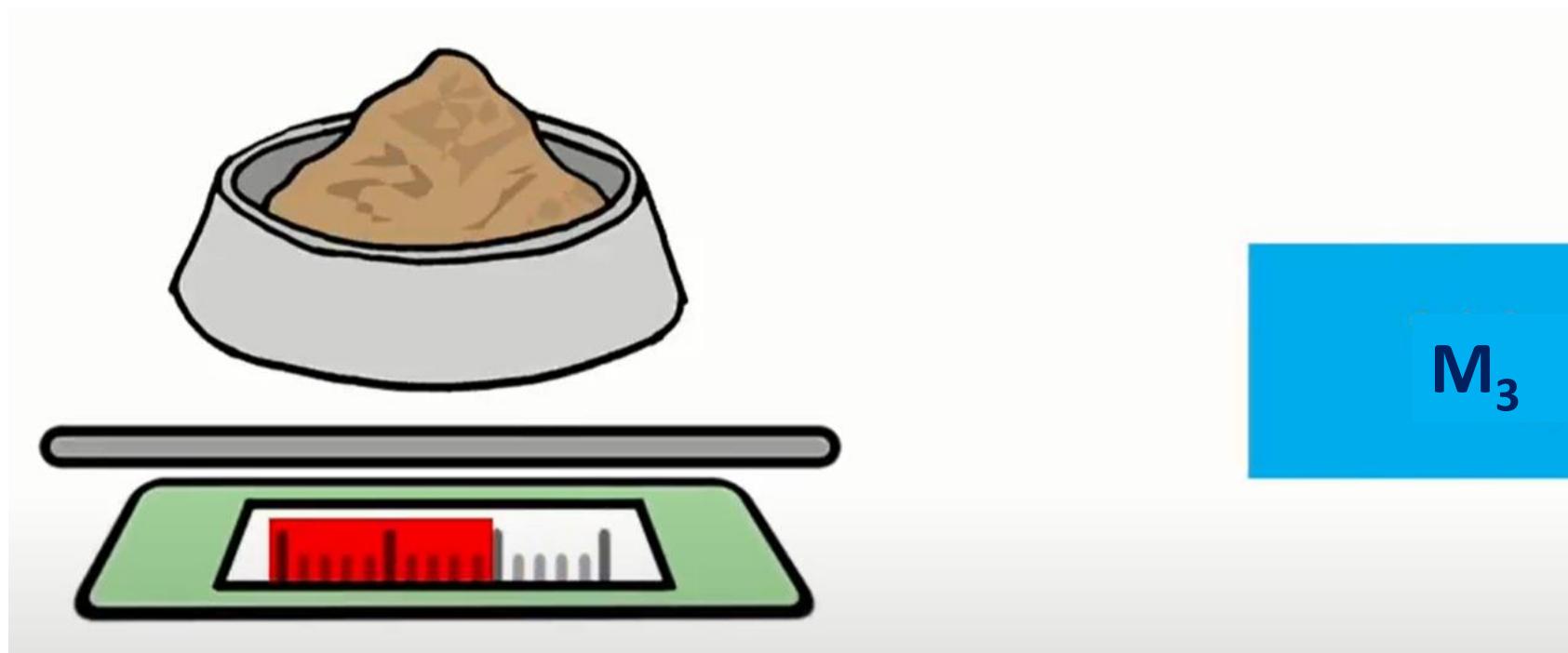
Fizički vezane vode se javljaju u vidu tankih opni koje obavijaju čvrstu česticu zrna tla, ili popunjavaju veoma uzane pore tla i stena.
Hemijski vezane vode nalaze se u mineralima od kojih je tlo sačinjeno.

Organska tla se suše na temperaturi max $60\text{ }^{\circ}\text{C}$

ODREĐIVANJE VLAŽNOSTI TLA

d) Izmerimo masu suvog uzorka sa posudom M_3

ODREĐIVANJE VLAŽNOSTI TLA

1. Masa posude M_1
2. Masa posude i vlažnog uzorka M_2
3. Masa posude i suvog uzorka M_3

$$\text{VLAŽNOST} = \frac{\text{MASA VODE}}{\text{MASA SUVOG UZORKA}} = \frac{M_2 - M_3}{M_3 - M_1} \times 100 \%$$

NAPOMENA: VLAŽNOST MOŽE BITI VEĆA OD 100%

VEZE IZMEĐU PARAMETARA

$$\gamma = (1+w) \gamma_d$$

$$\gamma_d = \frac{\gamma_s}{1+e} = (1-n) \gamma_s = (1-n) G_s \gamma_w$$

$$\gamma = \frac{G_s (1+w)}{1+e} \gamma_w = \frac{S_r e + G_s}{1+e} \gamma_w$$

$$\gamma' = \gamma_z - \gamma_w$$

$$\gamma_z = (1+w_z) \gamma_d$$

$$e = \frac{\gamma_s - \gamma_d}{\gamma_d} = \frac{n}{1-n}$$

$$\gamma_z = [(1-n)G_s + n] \gamma_w = \gamma_d + n \gamma_w$$

$$n = \frac{\gamma_s - \gamma_d}{\gamma_s} = \frac{e}{1+e}$$

$$\gamma_z = \frac{G_s + e}{1+e} \gamma_w \quad (za S_r = 1)$$

$$S_r = \frac{w \cdot G_s}{e}$$

ZADATAK 1

Ako je specifična težina tla $G_s = 2.68$, zapreminska težina $\gamma = 20 \text{ kN/m}^3$ i vlažnost $w = 18.0\%$ odrediti:
 $\gamma_s, \gamma_d, n, e, \gamma_z, w_z, \gamma', S_r$

$$\gamma_s = G_s \cdot \gamma_w = 2.68 \cdot 9.807 = 26.3 \text{ kN/m}^3$$

$$\gamma_d = \frac{\gamma}{1 + w} = \frac{20}{1 + 0.18} = 16.9 \text{ kN/m}^3$$

$$n = \frac{\gamma_s - \gamma_d}{\gamma_s} = 0.357$$

$$e = \frac{\gamma_s - \gamma_d}{\gamma_d} = \frac{n}{1 - n} = 0.555$$

$$w_z = \left(\frac{1}{\gamma_d} - \frac{1}{\gamma_s} \right) \gamma_w \cdot 100 = \left(\frac{1}{\gamma_d} - \frac{1}{\gamma_s} \right) 9.807 \cdot 100 = 20.7\%$$

$$\gamma_z = (1 + w_z) \gamma_d = 20.4 \text{ kN/m}^3$$

$$\gamma' = \gamma_z - \gamma_w = 20.4 - 9.807 = 10.6 \text{ kN/m}^3$$

$$S_r = \frac{w \cdot G_s}{e} \cdot 100 = 86.9\%$$

$$S_r = \frac{w}{w_z} \cdot 100 = \frac{0.180}{0.207} \cdot 100 = 86.9\%$$

Zbijenost tla

ZBIJENOST TLA

- Stanje zbijenosti se opisuje jediničnom težinom tla u suvom stanju. Ako je zapreminska težina vlažnog tla γ i vlažnost w , zapreminska težina u suvom stanju je:

$$\gamma_d = \frac{\gamma}{1 + w}$$

- Zapreminska težina u suvom stanju γ_d dobijena zbijanjem zavisi od vlažnosti w i primjenjene energije zbijanja
- Za datu energiju zbijanja postoji OPTIMALNA VLAŽNOST koja odgovara maksimalnoj zbijenosti

- OPTIMALNA VLAŽNOST se određuje PROKTOROVIM OPITOM

ZBIJENOST TLA – Proktorov opit

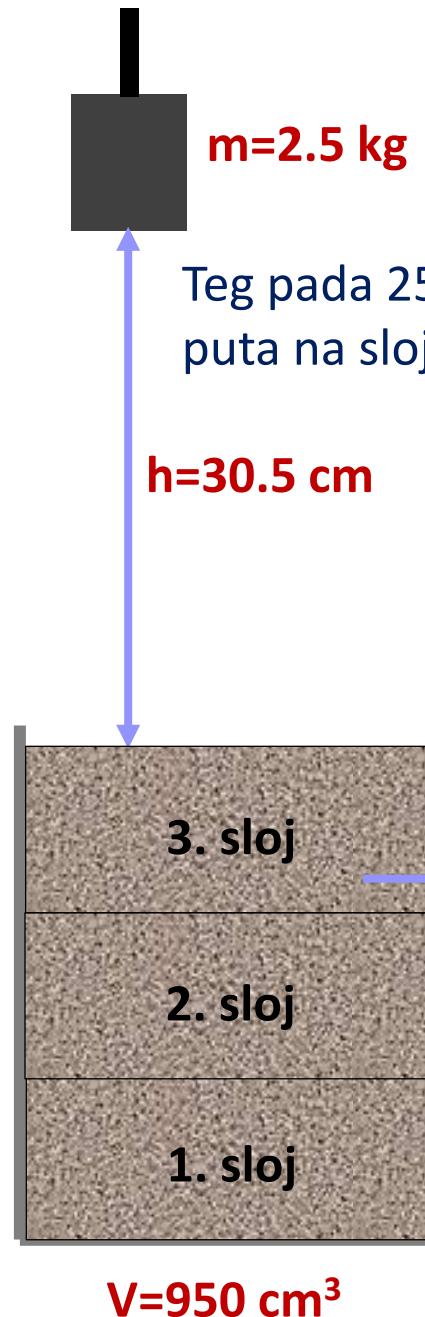
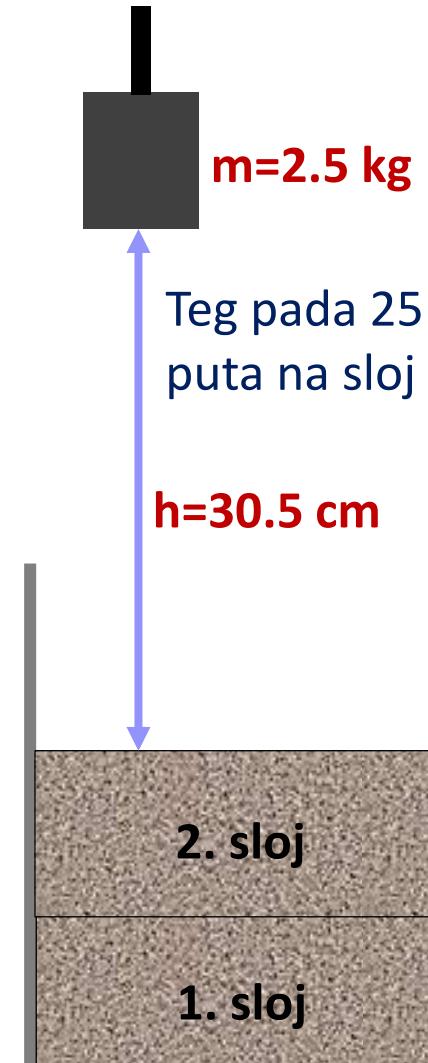
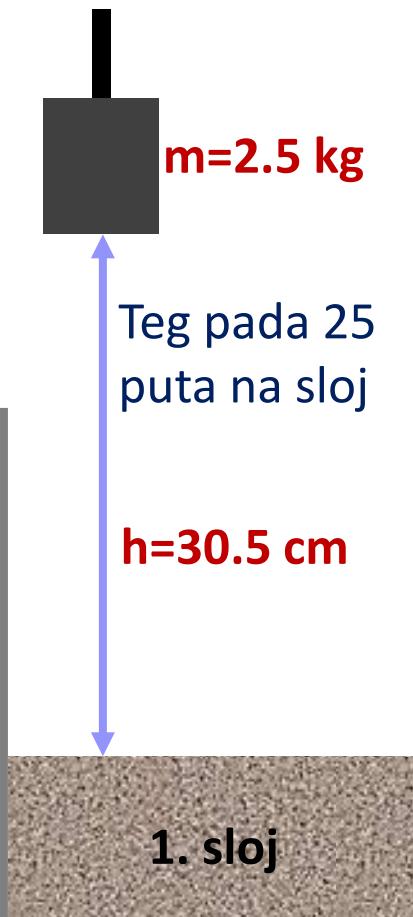
- Tlo se zbijja nabijanjem u cilindričnom kalupu primenom određene energije zbijanja.
- Standardni Proktorov opit
- Modifikovani Proktorov opit
- **Standardna i modifikovana energija zbijanja** se postižu u skladu sa podacima u Tabeli:

Opit	broj udaraca	broj slojeva	masa malja (kg)	visina pada (cm)	energija zbijanja (kJ/m ³)	zapremina cilindra (cm ³)
Standardni	3 x 25	3	2.5	30.5	590	950
Modifikovani	5 x 25	5	4.5	46.0	2671	950

Napomena: u tabeli je prikazan jedan način za postizanje zahtevane energije zbijanja

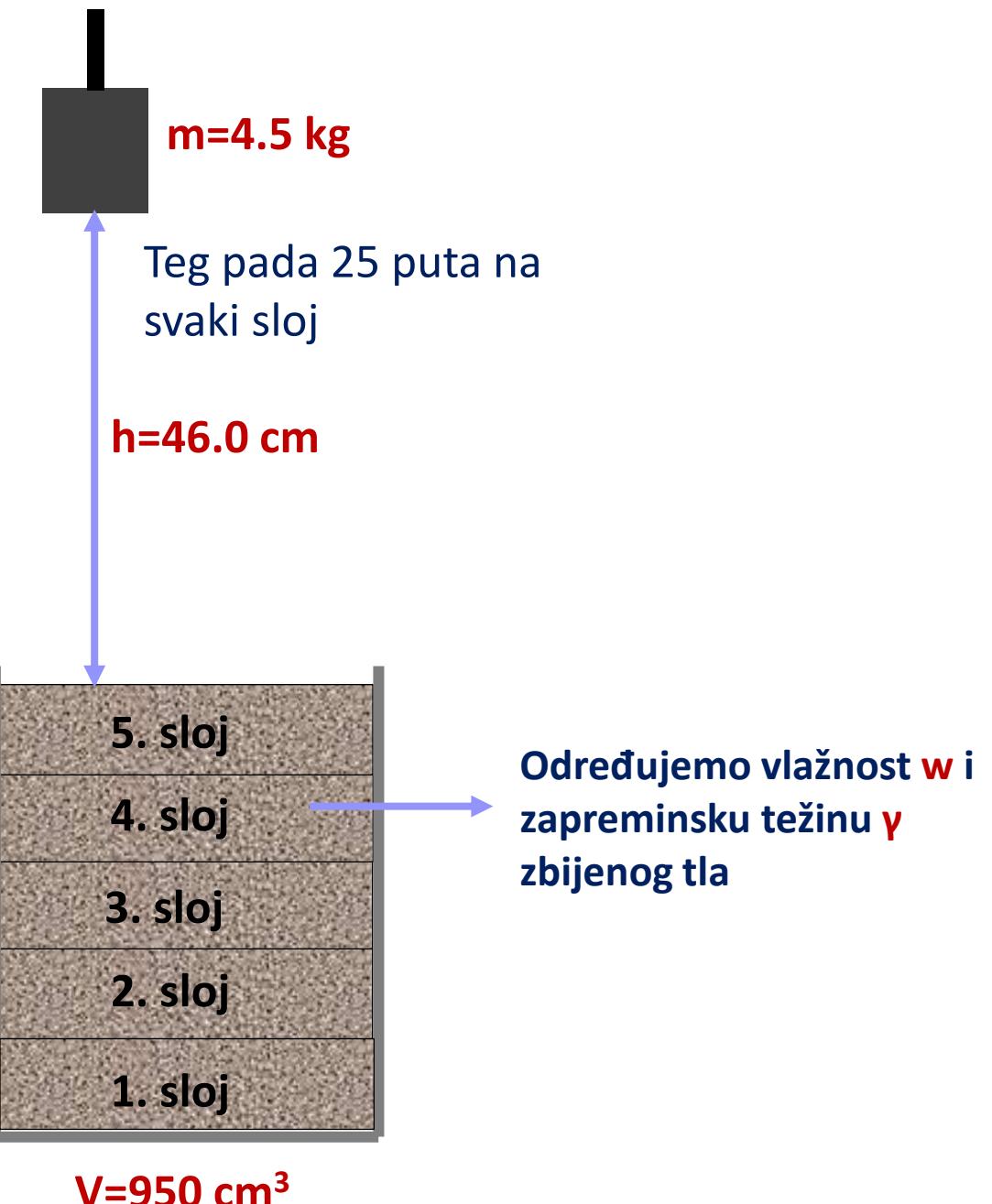

ZBIJENOST TLA – Standardni Proktorov opit

ZBIJENOST TLA – Modifikovani Proktorov opit

- Razlika u odnosu na Standardni Proktorov opit je samo u energiji zbijanja
- Energija zbijanja je veća oko 4.5 puta

ZBIJENOST TLA – Proktorov opit

ZBIJENOST TLA – Proktorov opit

- Opit se ponavlja pet puta
- Menja se samo sadržaj vode u uzorku tla
- Rezultat opita:

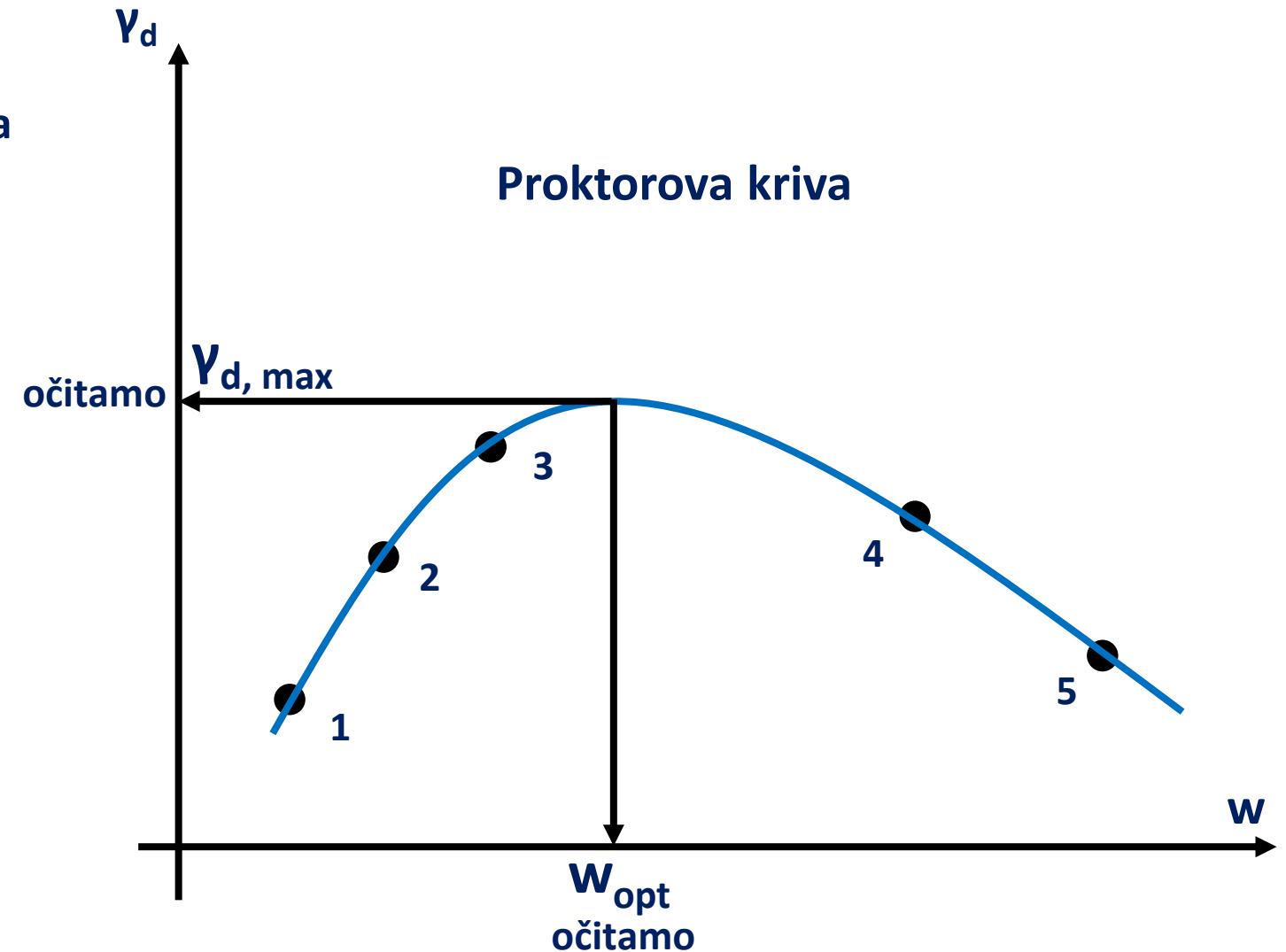
1. (w_1, γ_1) računamo $\gamma_{d1} = \gamma_1 / (1+w_1)$

2. (w_2, γ_2) računamo $\gamma_{d2} = \gamma_2 / (1+w_2)$

3. (w_3, γ_3) računamo $\gamma_{d3} = \gamma_3 / (1+w_3)$

4. (w_4, γ_4) računamo $\gamma_{d4} = \gamma_4 / (1+w_4)$

5. (w_5, γ_5) računamo $\gamma_{d5} = \gamma_5 / (1+w_5)$

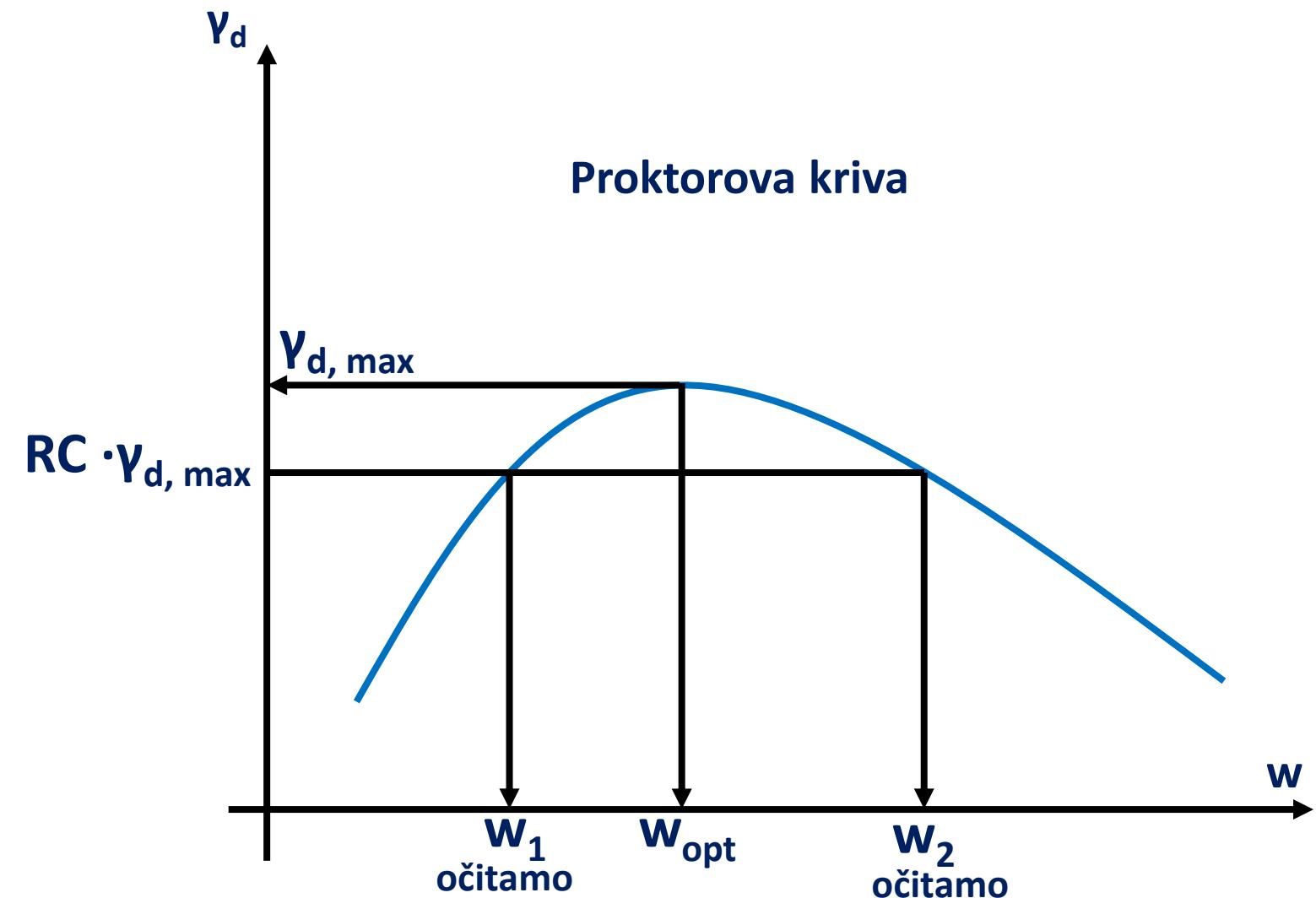

ZBIJENOST TLA – Proktorov opit

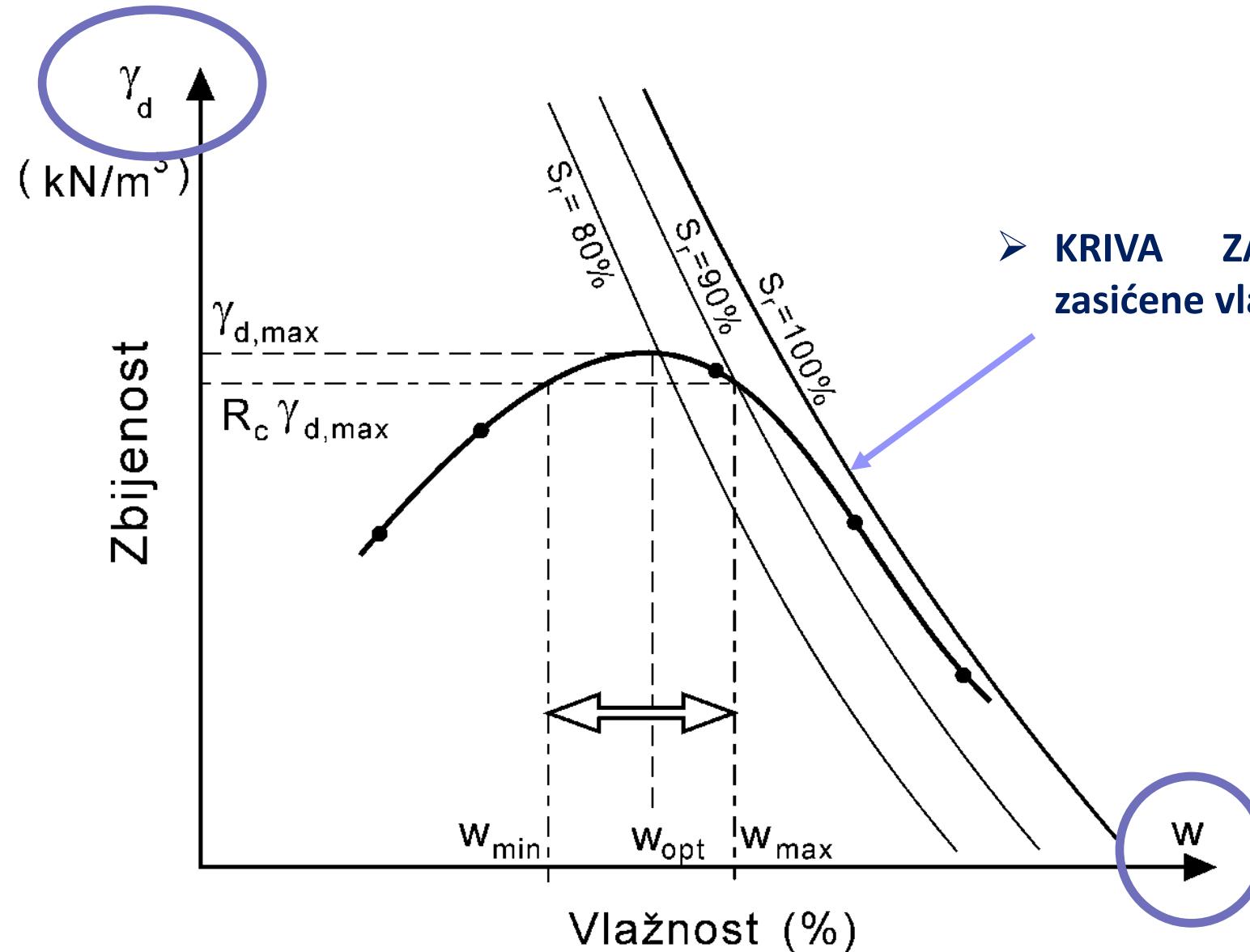
- Pokazatelj koji služi kao kriterijum za postignut efekat zbijanja - **STEPEN ZBIJENOSTI:**

$$RC = \frac{\gamma_d}{\gamma_{d \text{ max}}} \cdot 100 \quad [\%]$$

- Pri maksimalnoj zbijenosti $RC=100\%$
- (w_1, w_2) interval vlažnosti u kojem je moguće postići zahtevani stepen zbijenosti

ZBIJENOST TLA – Proktorov opit

➤ KRIVA ZASIĆENJA predstavlja zavisnost zasićene vlažnosti i suve zapreminske težine

ZADATAK 1

Standardnim Proktorovim opitom zbijanja dobijena je zavisnost između vlažnosti i zapreminske težine tla u vlažnom stanju. Rezultati opita prikazani su u sledećoj tabeli:

Uzorak	1	2	3	4	5
w [%]	6.4	8.8	11.0	14.0	16.0
γ [kN/m ³]	17.6	19.1	20.8	21.5	20.7

Specifična težina tla iznosi $G_s = 2.72$.

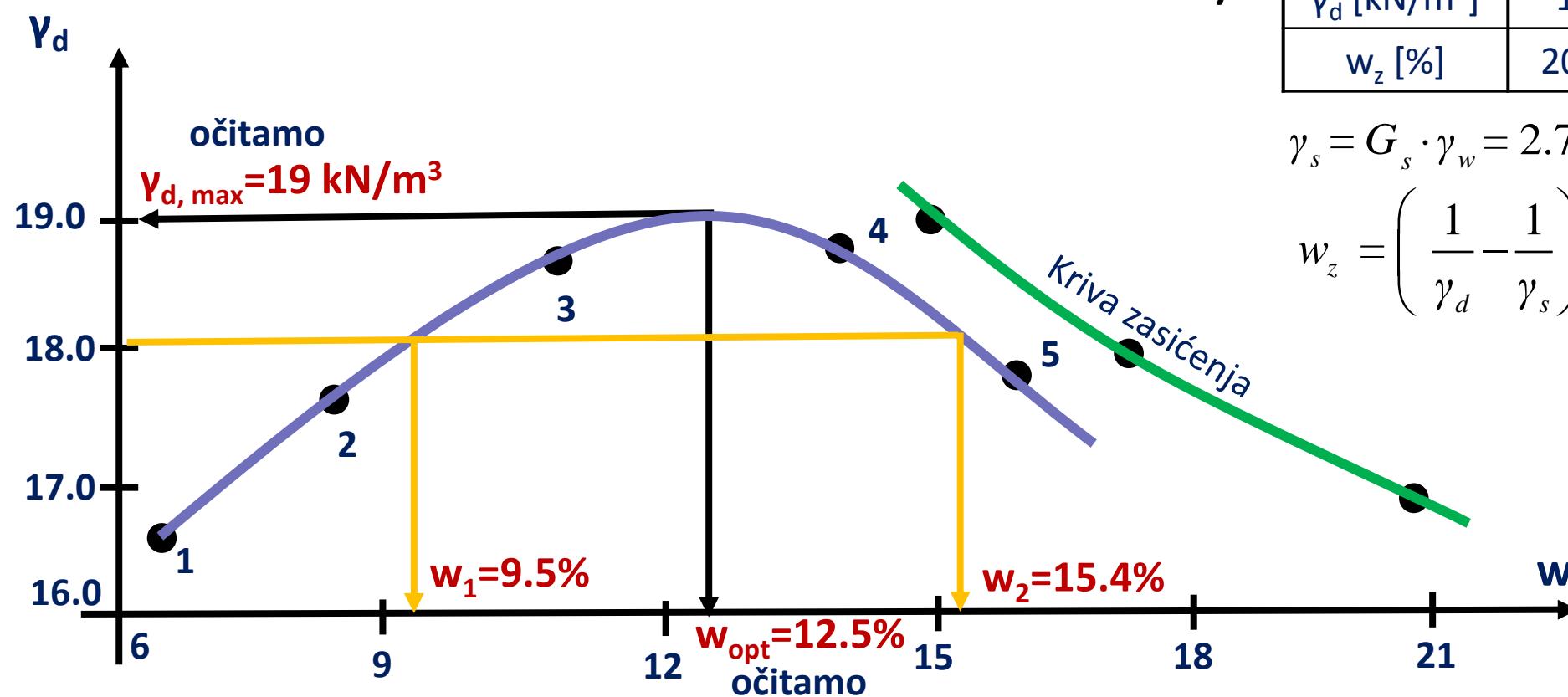
- Odrediti optimalnu vlažnost i maksimalnu zapreminsku težinu tla u suvom stanju
- Nacrtati krivu zasićenja tla u intervalu γ_d od 17.0-19.0 kN/m³
- Odrediti interval vlažnosti u kojem je stepen zbijenosti tla veći od 95%

ZADATAK 1

Uzorak	1	2	3	4	5
w [%]	6.4	8.8	11.0	14.0	16.0
γ [kN/m ³]	17.6	19.1	20.8	21.5	20.7
γ_d [kN/m ³]	16.5	17.6	18.7	18.9	17.8

$$\gamma_d = \frac{\gamma}{1 + w}$$

a)

b)

γ_d [kN/m ³]	17	18	19
w_z [%]	20.9	17.7	14.8

$$\gamma_s = G_s \cdot \gamma_w = 2.72 \cdot 9.807 = 26.67 \text{ kN/m}^3$$

$$w_z = \left(\frac{1}{\gamma_d} - \frac{1}{\gamma_s} \right) \gamma_w = \left(\frac{1}{\gamma_d} - \frac{1}{\gamma_s} \right) 9.807$$

c) $RC \geq 95\%$

$$\gamma_d = 0.95 \cdot 19 = 18.05 \frac{\text{kN}}{\text{m}^3}$$

HVALA NA PAŽNJI